

Beata Mazepa-Domagala

"Wycieczki we współczesnej szkole", Kazimierz Denek, Poznań 1997 : [recenzja]

Chowanna 1, 74-77

1997

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 1997	R. XXXIX (XLX)	T. 1 (8)	s. 74—77
------------	--	---------------	-------------------	-------------	----------

Kazimierz Denek:
Wycieczki we współczesnej szkole.
Poznań, Wydawnictwo „Eruditus”
1997, ss. 270

O roli i potrzebie organizowania wycieczek w procesie dydaktyczno-wychowawczym nie trzeba chyba specjalnie przekonywać. Szkolne wycieczki należą też do efektownych i lubianych przez dzieci i młodzież form organizacyjnych procesu dydaktyczno-wychowawczego.

To wszystko prawda, która jednak nie stanowi gwarancji liczenia się z nią w praktyce szkolnej. Dlatego też tak wiele rozpraw, artykułów i publikacji poświęconych tym zagadnieniom znaleźć możemy w literaturze przedmiotu. Nie znajdujemy natomiast rozstrzygnięć dotyczących zagadnienia organizacji i optymalizacji wycieczek szkolnych. A przecież należy pamiętać, że wycieczki szkolne to przede wszystkim lekcje, a więc jednostki wprowadzające lub utrwalające materiał nauczania. Dlatego tak ważne jest, aby nauczyciel organizujący wycieczki szkolne realizował to zadanie w sposób prawidłowy, zgodny z założeniami procesu kształcenia, w którym wycieczka jako forma pracy dydaktyczno-wychowawczej pełni funkcję poznawczą, kształcącą, wychowawczą i motywacyjną.

Do niedawna tematyka organizacji i optymalizacji wycieczek szkolnych nie była przedmiotem szerszych zainteresowań. Ukazało się wprawdzie kilka prac i artykułów charakteryzujących wycieczkę jako formę pracy dydaktyczno-wychowawczej, jednak nie wyczerpujących tego zagadnienia. Najszerzej w dotychczasowej literaturze problemem wycieczek szkolnych zajmował się Autor omawianej publikacji. Ogłosił on wiele prac, wśród których znalazły się:

Poznawczo-wychowawcze aspekty działalności krajoznawczo-turystycznej we współczesnej szkole (1981), *Poradnik dla organizatorów wycieczek szkolnych* (1985), *Wakacyjne wędrowki młodzieży szkolnej* (1985), *Krajoznawstwo i turystyka w wychowaniu dzieci i młodzieży szkolnej* (1989), *Na wakacyjnych szlakach* (1996), *Na turystycznych szlakach Polski* (1996). Opracowania te w dużym stopniu stały się podstawą napisania omawianej pracy. Niektóre z nich włączył Autor do przedstawionej publikacji, w znacznie szerszym stopniu ujmującej kwestię wycieczek szkolnych niż dotychczasowe prace.

Książka *Wycieczki we współczesnej szkole* skierowana jest do osób, które zajmować się będą planowaniem, przygotowaniem, organizacją wycieczek oraz bilansem ich efektów. W omawianej pracy Autor stara się odpowiedzieć na pytania: Jak organizować wycieczki szkolne, aby stały się one dla ich uczestników i prowadzących je nauczycieli nie tylko lekcjami w terenie, ale prawdziwymi intelektualnymi przygodami? Jaki przyjąć wzorzec wycieczki, by każda z nich zapewniała młodzieży wszechstronny rozwój i była dla nich okazją do wielostronnego kształcenia? Jak wykorzystywać rezultaty wycieczek w pracy dydaktyczno-wychowawczej w szkołach, w działalności harcerzy i szkolnych kół krajoznawczo-turystycznych?

Książka składa się z siedmiu rozdziałów poprzedzonych wstępem, w którym Autor przedstawił cel i powody powstania pracy. Wnioski i uogólnienia zawarł w zakończeniu.

Treść rozdziału pierwszego stanowią ustalenia dotyczące znaczenia terminu „wycieczka” oraz podziału wycieczek, co jest tym bardziej cenne, że w literaturze przedmiotu nie ma jednoznaczności w tym zakresie.

W rozdziale drugim zatytułowanym *Wycieczki w procesie dydaktyczno-wychowawczym* Autor słusznie skoncentrował się na takich zagadnieniach, jak: miejsce wycieczek w zdobywaniu, wzbogacaniu wiedzy i umiejętności ich uczestników, wpływ wycieczek szkolnych na wychowanie, znaczenie wycieczek w wychowaniu młodzieży. Poruszył także kwestię roli wycieczek szkolnych w przewyżnianiu braku wrażliwości na piękno przyrody i sztuki oraz zwrócił uwagę na ekologiczne wartości wycieczek szkolnych. Warto przytoczyć w tym miejscu ogólne wnioski Autora, wyrażone w zakończeniu pracy: „[...] wycieczki szkolne ze względu na swe olbrzymie walory mają wszelkie podstawy, żeby pretendować w edukacji szkolnej do roli jednej z podstawowych form aktywności dydaktyczno-wychowawczej, prowadzonej w aspekcie takiego krajoznawstwa i turystyki, które uczą i wychowują. Stwarzają młodzieży warunki wielostronnego rozwoju osobowości. Kryją w sobie poza walorami poznawczo-wychowawczymi i zdrowotnymi także wartości hedonistyczne, resocjalizacyjne i rewalidacyjne. Wzrost znaczenia wycieczek szkolnych w życiu młodzieży ze względu na liczne walory jest nie tylko potrzebny, lecz konieczny. Brak ich w pracy dydaktyczno-wychowawczej z młodzieżą stwarza lukę, której nie da się niczym zastąpić” (s. 255).

Kolejny rozdział publikacji został poświęcony nauczycielowi jako organizatorowi, kierownikowi i opiekunowi wycieczek. W rozdziale tym Autor podjął próbę określenia wzorca przewodnika krajoznawczo-turystycznego dla wycieczek szkolnych oraz poruszył zagadnienia kształcenia i doskonalenia przewodników wycieczek. W konkluzji rozdziału dowiadujemy się, że „przewodnicy wycieczek powinni być przygotowani do wykonywania specyficznej służby społecznej, jaką jest ich działalność związana z popularyzacją i poznaniem ojczystego kraju. [...] Aby osiągnąć w organizacji wycieczek sukcesy, nauczyciele organizujący je muszą zdobywać niezbędne w tej czynności cechy i przymioty. Są nimi empatia, spolegliwość, opiekuńczość, racjonalne myślenie, komplementarne działanie, kompetentność w profesji, optymizm pedagogiczny, odpowiedzialność, partnerski stosunek do uczniów, oparty na demokratycznym, podmiotowym stylu kierowania zespołem, kultura osobista. Niedostatek tych walorów u przewodników wycieczek, jeżeli nie eliminuje ich z tej działalności, to na pewno znacznie osłabia jej efekty” (s. 109—110).

Aby wycieczki nie stały się tylko kilkoma dniami przebywania poza szkołą, ale najgłębiej przeżyтыми lekcjami w terenie, wymagają od organizatora-nauczyciela przemyślanej metodyki ich przeprowadzania. W kolejnych zatem rozdziałach — czwartym i piątym, przedstawiona została metodyka urządzania wycieczek, potraktowana ze zrozumiałych względów skrótowo, jednak najistotniejsze elementy, jak: cele, zasady, metody organizacji, próby bilansowania oraz określania rezultatów wycieczek, znalazły tu swoje miejsce.

Na treść rozdziału szóstego składają się programy i przykłady wycieczek szkolnych. Autor przyjął założenie, że podane przykłady mają ułatwić twórcze realizowanie celów i zadań wycieczek, jednak — jak sam zaznaczył — nie należy widzieć w nich gotowych recept, niezbędna bowiem jest w tym zakresie inwencja organizatorów, nauczycieli i samych uczestników wycieczek.

Rozdział ostatni poświęcony został istotnym i ważnym zagadnieniom opieki i bezpieczeństwa uczestników wycieczek. Poruszając problematykę bezpieczeństwa podczas wycieczek, Autor skoncentrował się na przedstawieniu najczęstszych źródeł zagrożenia zdrowia uczestników wycieczek, warunków ich bezpieczeństwa oraz najważniejszych informacji z zakresu pierwszej pomocy.

Jak widzimy z przeglądu treści omawianej pozycji, stanowi ona udaną próbę omówienia teorii i praktyki w zakresie organizacji wycieczek szkolnych. Poza jej informacyjnymi i porządkującymi walorami należy podkreślić jeszcze jedną istotną zaletę. Praca ta nie zamyka przedstawionej problematyki, lecz wręcz ją uwidocznia i — jak twierdzi sam Autor — „jest ona tak jak dydaktyka otwarta i nigdy się nie kończy. Zatem nie zamykajmy tej

książki i nie odkładajmy jej na odległą półkę, lecz szukajmy nowych rozwiązań podjętych w niej zagadnień” (s. 261). Dobrze się stało, że książka ukazała się i trafi do rąk nauczycieli. Będzie ona stanowiła wartościowy punkt wyjścia dla wnikliwej analizy zagadnienia organizacji wycieczek szkolnych.

Beata Mazepa-Domagala